

Rapport

efter kvalitetsgranskning av undervisningen i
religionskunskap A i gymnasieskolan vid
Thomasgymnasiet i Strängnäs kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Thomasgymnasiet

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisningen i religionskunskap A/1 under år 2011. Granskningen vid Thomasgymnasiet i Strängnäs kommun ingår i detta projekt.

Thomasgymnasiet besöktes den 12 och 13 oktober 2011. Granskningen utgår från kursplanen för religionskunskap A. Ansvariga inspektörer har utredaren Helena Boëthius och undervisningsrådet Malin Lundquist varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av religionskunskap A/1 i gymnasieskolan genomförs i 27 kommunala skolor och 19 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Skolinspektionen genomför också inom ramen för samtliga ämnesgranskningar 2011 en granskning av IT-användningen på skolorna. Syftet är att undersöka om skolorna erbjuder en tidsenlig utbildning där IT används på ett sätt som stödjer elevernas lärande och bidrar till ökad måluppfyllelse. Granskningen uppmärksammar också eleverna förutsättningar att utveckla den digitala kompetens de behöver för att vara förberedda för fortsatta studier och samhällsdeltagande.

Bakgrundsuppgifter om Thomasgymnasiet

Thomasgymnasiet är en kommunal gymnasieskola belägen inom Campus Strängnäs i utkanten av centralorten. Från och med hösten år 2011 erbjuder skolan Ekonomiprogrammet, El- och energiprogrammet, Handels- och administrationsprogrammet, Industritekniska programmet, Naturvetenskapsprogrammet (NV), Restaurang- och livsmedelsprogrammet, Samhällsvetenskaps-

programmet, Teknikprogrammet (T) samt Vård- och omsorgsprogrammet. För årskurs 2 och 3 finns Barn- och fritidsprogrammet, Estetiska programmet (ES), Hantverksprogrammet (HP), Hotell- och restaurangprogrammet (HR) samt Medieprogrammet. Elever från ES, HR, NV och T ingår i Skolinspektionens granskning. Under en tioårsperiod har antalet elever i skolan minskat. Idag går cirka 590 elever på skolan.

Skolan har två lärare som undervisar i religionskunskap. Båda lärarna har utbildning i ämnet religionskunskap med inriktning mot gymnasieskolan. En av dem ingår i Skolinspektionens granskning. Lärarna samverkar i arbetsplatsförlagda träffar samt ämneskonferenser.

Elever på Samhällsvetenskapsprogrammet läser kursen religionskunskap A i årskurs 2. Elever på övriga program läser kursen i årskurs 3. Elever på det Naturvetenskapliga programmet och Teknikprogrammet läser kursen under ett läsår. Övriga elever läser kursen under en termin. Beroende på antalet elever på de olika programmen består grupperna i religionskunskapen av elever från ett eller två program. Kursen har av rektor tilldelats 45 lärarledda undervisningstimmar. Timmarna är utlagda en eller två lektioner i veckan, beroende på om eleverna läser kursen över ett läsår eller en termin.

Nationell statistik visar att skolans genomsnittliga betygspoäng läsåret 2009/2010 ligger på en lägre nivå än snittet för såväl kommunen som riket. Totalt uppnådde 92 procent av eleverna minst betyget Godkänt (G) i kursen religionskunskap A. Lägst måluppfyllelse hade eleverna på HR där endast 82,4 procent uppnådde minst betyget G. Av skolans egen statistik framgår att endast 81,8 procent av eleverna uppnådde minst betyget G läsåret 2010/2011. En betydligt lägre andel i gruppen med elever från HR och HP når högre betyg än G och ingen elev i den gruppen uppnår betyget Mycket väl godkänt (MVG). Totalt är det en högre andel av kvinnorna än männen som får högre betyg än G i kursen religionskunskap A medan en högre andel av männen får betyget Icke godkänt (IG).

Klimatet på skolan varierar mellan de olika grupperna men präglas i huvudsak av ett tillåtande och öppet klimat mellan såväl eleverna som mellan elever och personal. Huvuddelen av undervisningen i religionskunskap bedrivs i salar som är möblerade enligt klassisk biosittning, där eleverna sitter i rader om tre till nio bänkar vända mot en whiteboardtavla. I de salar som observerades fanns dataprojektorer.

Resultat av granskningen

Undervisningen sker i enlighet med kursplanen

Denna bedömning behandlar dels om undervisningen omfattar de tre områden som finns i kursplanen; religion, livsåskådning och etik dels om undervisningen ger eleverna möjlighet till utveckling av både faktakunskaper, analys och reflektion.

Under två av de tre lektioner som observerades på Thomasgymnasiet gavs eleverna möjlighet att, i ett rollspel i form av en paneldiskussion, utifrån olika religioner analysera, reflektera och diskutera ett aktuellt samhällsfenomen med konkret anknytning till elevernas program. Eleverna hade tidigare förberett sig genom att söka faktainformation om de olika religiösa trosuppfattningarna och analyserat religionerna utifrån deras inställning till den aktuella sakfrågan.

Under den tredje lektionen presenterar läraren frågor där eleverna ges möjlighet att utveckla förståelse för hur buddhismen tar sig uttryck i människors sätt att tänka, skapa och handla utifrån för eleverna relevanta vardagssituationer.

I dokument insända till Skolinspektionen inför granskningen samt lärarintervjun framkommer att såväl religion som etik behandlas under kursens gång. Icke-religiösa livsåskådningar behandlas dock i mycket begränsad omfattning.

Insända exempel på examinationsuppgifter samt lärar- och elevintervjuer visar att undervisningen omfattar faktakunskaper, analys och reflektion. Kunskaper om innehållet i olika religioner och etik ges genom föreläsningar och diskussioner utifrån olika läromedel. Eleverna ges tillfällen att enskilt, i grupp och helklass analysera och reflektera över olika religiösa och etiska frågeställningar. Satta i sitt sammanhang omfattar lektionerna som observerades både faktakunskaper, analys och reflektion.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen på Thomasgymnasiet omfattar områdena religion och etik samt att eleverna ges möjlighet till utveckling av faktakunskaper, analys och reflektion gällande dessa områden.

Eleverna ges inte tillräcklig möjlighet att utveckla faktakunskaper, analys och reflektion då det gäller icke-religiösa livsåskådningar då detta område behandlas i alltför begränsad omfattning.

Förutsättningar för hög måluppfyllelse

Denna bedömning utgår från läroplanen och de framgångsfaktorer som utpekats i aktuell forskning då det gäller att nå en god kvalitet i undervisningen i religionskunskap. Bedömningarna gäller om undervisningen tillvaratar elevernas behov, erfarenheter och intresse, samt om den bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen. Bedömningarna gäller vidare om eleverna ges möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer, om undervisningen sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden, samt om IT-verktyg används för att stödja elevernas kunskapsutveckling.

Undervisningen tillvaratar elevernas behov, erfarenheter och intresse, samt bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen

Av läroplanen framgår att läraren ska utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och stärka varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära. Läraren ska också utnyttja elevernas erfarenheter av arbets- och samhällsliv och organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull.

Kunskapsresultaten i religionskunskap för eleverna på Thomasgymnasiet varierar kraftigt mellan olika program och grupper. Alla grupper och program tilldelas 45 lärarledda undervisningstimmar i religionskunskap oavsett elevernas behov.

Av dokumentstudier, lektionsobservationer och lärarintervju framkommer att undervisningen i religionskunskap A tillvaratar elevernas erfarenheter och intressen. Under lektionerna observerades ett i många fall öppet klassrumsklimat där läraren är lyhörd och fångar upp elevernas reaktioner, frågor och kommentarer. Undervisningen anpassades till programmålen genom val av uppgifter till eleverna. Bland annat fick elever på de naturvetenskapliga och tekniska programmen analysera hur olika religioner förhåller sig till genmodifiering/manipulering och konsekvenserna av ny teknik. I den klass där läraren i religionskunskap även undervisade i svenska arbetades ämnesintegrerat i relativt stor omfattning. Systematisk ämnesintegration, där religionskunskapen tillsammans med andra ämnen ingår i något projekt eller tema, genomförs dock endast för de elever som läser Samhällsvetenskapsprogrammet med globalt fokus.

Inom ramen för individualiserad undervisning ger läraren de elever som riskerar att inte nå målen i religionskunskap stöd. Trots stödet finns det elever som inte når målen. Skolan behöver i högre utsträckning utreda dessa elevers behov och stödja dem i deras kunskapsutveckling. Skolans specialpedagogiska stödverksamhet, den så kallade Carpe Diem, erbjuds enbart de elever som riskerar att inte nå målen i svenska, engelska och matematik. Inga specifika utredningar

avseende hur elevernas behov ska tillgodoses för att uppnå målen i religionskunskap A genomförs och det finns inga åtgärdsprogram som omfattar religionskunskap.

Av dokumentstudier och lärarintervju framgår att läraren i planeringen av undervisningen i många fall utgår från vad som bedöms vara relevant och aktuellt för eleverna. Även under lektionerna observerades hur läraren anknöt till vad som bedömdes vara relevant och aktuellt för eleverna genom val av uppgifter samt genom att fånga upp elevers olika reaktioner. I elevenkäter framkommer dock att en majoritet av de elever som ingår i granskningen inte anser att religionslektionernas innehåll är relevant för dem. Av intervjuerna framkommer att det mer handlar om att eleverna inte anser att ämnet religionskunskap är relevant för dem. De flesta tycker dock att lektionsinnehållet känns aktuellt.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i religionskunskap tillvaratar elevernas erfarenheter, behov och intressen samt bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen. Skolan behöver dock utveckla arbetet när det gäller elevernas behov av stöd i deras kunskapsutveckling så att det säkerställs att alla elever erbjuds det stöd de har rätt till för att nå målen i religionskunskap.

Eleverna ges möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer

Av läroplanen framgår att eleverna genom sina studier ska skaffa sig grund för livslångt lärande, och skolan ska sträva efter att varje elev utvecklar en insikt om sitt eget sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt eget lärande. Läraren ska också organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt. Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden, utan undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer. Läraren ska tillsammans med eleverna planera undervisningen, låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer och tillsammans med eleverna utvärdera undervisningen.

Av granskningen framkommer att eleverna ges viss möjlighet till inflytande över kursens innehåll. Utifrån elevintervjuer och elevenkäter framkommer att läraren presenterar målen för kursen och att en majoritet av eleverna vet vilka målen är. Vid kursens inledning presenterar läraren ett förslag på planering som eleverna ges möjlighet att muntligt ha synpunkter på. I en av grupperna får eleverna, förutom kristendom och islam, välja en tredje världsreligion att fördjupa sig inom. Under lektioner observeras hur eleverna ges möjlighet att påverka vilka ämnesområden som diskuteras utifrån olika religioner. Något systematiserat arbete som ger alla elever möjlighet till reellt inflytande över innehåll och arbetsformer, till exempel genom att eleverna skriftligt utifrån

kursplanen motiverar och lämnar in önskemål, genomförs dock inte. Av elevintervjuer framgår att läraren har mycket goda relationer med eleverna vilket innebär att de ändå känner sig trygga med att läraren kommer att fånga upp deras synpunkter under kursens gång.

Lärare genomför utvärderingar med olika frekvens och olika metoder. Dessa sammanställs och analyseras sällan och saknar konkret återkoppling till eleverna. Skolan har påbörjat ett utvecklingsarbete med syftet att utvärderingar ska genomföras systematiskt och kunna bli jämförbara.

Av lektionsobservationerna framkom ett medvetet förhållningssätt då det gäller att sträva mot att varje elev utvecklar en insikt om sitt eget sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt eget lärande. Under en av lektionerna observerades hur läraren på ett föredömligt sätt medvetandegjorde eleverna om den egna kunskapsutvecklingen genom att mot slutet av lektionen låta eleverna reflektera över sitt lärande.

Skolinspektionen bedömer att eleverna på Thomasgymnasiet ges viss möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer i religionskunskap A. Skolinspektionen vill dock påpeka att ett mer systematiserat sätt att planera och utvärdera kursen tillsammans med eleverna skulle ge alla elever möjlighet till inflytande i högre utsträckning.

Undervisningen sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden.

Enligt läroplanen ska undervisningen vara icke-konfessionell, saklig och allsidig. Vidare ska läraren klargöra det svenska samhällets grundläggande värden¹ och möta främlingsfientlighet och intolerans med kunskaper, öppen diskussion och aktiva insatser. Undervisningen ska också ge eleverna möjlighet att finna sin unika egenart.

I enkäter och intervjuer framkommer att undervisningen är icke-konfessionell, saklig och allsidig och att eventuella fördomar och intolerans bemöts sakligt med kunskaper och öppen diskussion. Under lektionerna observeras en genomgående saklighet och allsidighet samt att man diskuterar olika värderingar samt konsekvenser av dessa.

Externa besök från olika trossamfund brukar förekomma och tidigare har elever bland annat fått besök av representanter från Hare Krishna och Livets Ord. Urvalet då det gäller dessa besökare styrs inte utifrån en pedagogisk tanke utan utifrån vilka som erbjuder sig att komma. Läraren säkerställer dock sakligheten genom att låta eleverna kritiskt förbereda och efteråt analysera besöken. Undervisningen i religionskunskap ska liksom all undervisning i skolan vara

¹ Avser de värden som regleras i svensk lagstiftning och i de av Sverige antagna internationella konventioner.

allsidig. Skolinspektionen vill därför uppmärksamma skolan på att urvalet av studiebesök behöver göras i enlighet med kravet på allsidighet.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i religionskunskap A på Thomasgymnasiet sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden.

IT-verktyg används för att stödja elevernas kunskapsutveckling

Av läroplanen framgår att eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet med stort informationsflöde och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett alltmer vetenskapligt sätt att tänka och arbeta.

Höstterminen 2011 startade Strängnäs kommun ett utvecklingsarbete gällande tillgång till och användandet av IT-verktyg. Syftet är bland annat att utveckla de didaktiska förutsättningarna. Detta innebär att alla elever på Thomasgymnasiet succesivt kommer att utrustas med varsin bärbar dator. Vid granskningen har alla elever i årskurs 1 samt trettio lärare varsin bärbar dator. Övriga elever har tillgång till datorer på skolan bland annat i datorsalar. En IT-tekniker är särskilt ansvarig för installation och support av den tekniska utrustningen och en lärare är särskilt ansvarig för det pedagogiska stödet till lärarna. Skolan har även påbörjat ett arbete med webbaserade verktyg via en lärplattform. I varje arbetslag finns en lärare, så kallad superuser, som ansvarar för implementeringen av lärplattformen. Vid granskningen används lärplattformen i varierande grad.

De salar som lektionsobservationerna genomfördes i var utrustade med dataprojektorer. Vid ett av tillfällena användes projektorn av läraren för att visa en arbetsuppgift. Av intervjuer och enkäter framkommer att IT-verktyg används i begränsad omfattning i religionskunskapsundervisningen och då i samband med producerande av texter, informationssökning eller redovisningar i form av presentationer. Eleverna har i andra kurser haft genomgångar gällande källkritik och ges i religionskunskapen möjlighet att tänka kritiskt och granska fakta och förhållanden.

Skolinspektionen bedömer att IT-verktyg används till viss del i undervisningen i religionskunskap, men det är inte tydligt att användningen stödjer elevernas kunskapsutveckling i religionskunskap eller utvecklingen av elevernas digitala kompetens.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att det i viss mån ges förutsättningar för hög måluppfyllelse. Undervisningen behöver dock utvecklas så att den i högre grad tillvaratar elevernas erfarenheter och intressen samt bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen. Undervisningen behöver också utvecklas så att eleverna på Thomasgymnasiet i högre grad ges möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer i religionskunskap A. Ett mer systematiserat sätt att planera och utvärdera kursen skulle i högre utsträckning ge alla elever möjlighet till inflytande samt bättre förutsättningar att ta tillvara elevernas intresse i syfte att nå högre måluppfyllelse.

Avseende elevernas behov bedömer Skolinspektionen att skolan behöver utveckla sitt arbete så att de försäkras om att elever som riskerar att inte nå målen i religionskunskap A utreds och ges möjlighet till särskilt stöd. I de fall utredningen kommit fram till att särskilt stöd behövs ska åtgärdsprogram skrivas.

Skolinspektionen bedömer vidare att undervisningen i religionskunskap A sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden och att IT-verktyg används till viss del i undervisningen men det är inte tydligt att användningen stödjer elevernas kunskapsutveckling eller utveckling av elevernas digitala kompetens.

Syfte och frågeställningar

Syftet med kvalitetsgranskningen är att bidra till en allmän höjning av undervisningens kvalitet i religionskunskap i gymnasieskolan. Detta då resultaten i ämnet nationellt sett är låga samt att tidigare studier visar att undervisningen inte genomförs så att elevers intresse för ämnet tillvaratas. Granskningen har också som syfte att medverka i processen med att implementera de nya ämnesplanerna i religionskunskap i gymnasieskolan som börjar gälla för de elever som påbörjar gymnasieutbildningen från och med hösten 2011.

De centrala frågeställningarna gäller om eleverna får undervisning i enlighet med kursplan och läroplan och om det skapas förutsättningar för ökad måluppfyllelse genom att undervisningen bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen, tillvaratar elevernas erfarenheter, behov och intresse för ämnets frågeområden samt ger eleverna möjlighet till inflytande över undervisningen.

Metod och material

Granskningen har genomförts genom att inspektörerna innan besöket i skolan tagit del av kursupplägg, eventuella termins- och lektionsplaneringar, tidigare kursutvärderingar samt exempel på uppgifter som utgjort grund för lärarnas betygssättning.

Vid besöket har tre lektioner observerats av två inspektörer. Den ena inspektören har under lektionen fokuserat på eleverna och den andra på lärarens undervisning. En elevenkät har genomförts i slutet av två av lektionerna. Utöver detta har sedan företrädare för eleverna samt de observerade lärarna intervjuats. Även ansvarig rektor har intervjuats. Besöket har avslutats med en återkoppling till lärare och rektor kring vad inspektörerna sett och gjort för bedömningar. Rektorn har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.